

Michael Jenne

Önkéntesként a zenekarnál

A zenekari irodában kíváncsiság, idealizmus és határozatlanság miatt landolnak a fiatalok

Már régen létezik a Német Szövetségi Köztársaságban a szociális év intézménye, de csak 2001 óta a kultúra területén. Fiatalok, főleg érettségi után, iskolai és főiskolai stúdium között, két éve a zenekari menedzsmentben is kipróbálhatják magukat. Még nincsenek sokan, de az első tapasztalatok azt mutatják, hogy ebből mindkét fél jócskán profitálhat.

„Polgári társadalmunknak szüksége van olyan emberekre, akik önkéntes munkát végeznek, és olyan szervezetekre, amelyek ezeket támogatják,” írja Renate Schmidt, a családokért, idősekért, nőkért és ifjúságért felelős miniszter asszony, a 80 oldalas Önkéntes szociális év a kultúrában című brosúra előszavában. Max Fuchs beköszöntőjében megállapítja: „Az önkéntesség egyike a gyermek- és ifjúsági munka központi eleveinek. [...] Csak egy ilyen tevékenység érdekében hozott individuális döntés, egy aktív elkötelezettség révén jön létre a motiváció nagyobb feladatok elvállalásához. Tulajdonképpen nincs semmi újról szó, az önkéntes szociális évet (FSJ) már 40 éve törvényesen bevezették; csak a „szociális” kifejezés először sokkal szűkebb értelmet takart. Az 1980-as években a koncepciót továbbfejlesztették, és most az FSJ az oktatási folyamatban az iskola befejezése és a szakképzés megkezdése előtti köztes stádiumra vonatkozik. Kiszolgáló funkciója, tevékeny elkötelezettsége mellett, próbát jelent a team-munka és a konfliktustűrő képesség kipróbálásához.

1993-ban az FSJ-t kibővítették az „ökológiai év”-vel, 2000-ben a sportot is elismerték mint tevékenységi területet. 2001-ben végül is – és végre! – eldőrdült a strartpisztoly az „FSJ kultúra” számára, először egy modellkísérlet formájában, zeneiskolákban és (ifjúsági) egyesületekben. 2002-ben törvénymódosítás lépett életbe, ami lehetővé tette, hogy önkéntesek most már nemcsak közhasznú szociális és kulturális szervezetekben alkalmazhatók, hanem olyan helyeken is, ahol a fiatalok számára ez az év tágabb értelemben továbbképzést is jelent. Így a teljes spektrum a fehér köpenytől a fekete öltönyig terjed – a kulturális FSJ zenekaroknál is abszolválható, és ez gyakorlattá is vált.

Új projektiroda Berlinben

A központ a kulturális FSJ iroda, ami 2001-ben Lipcsében létesült és nemrég Berlinbe

költözött át. Egy színháztudományi szakember és egy kulturális- és médiapedagógus vezetésével több részdíós munkatárs áll az önkéntes munkát keresők rendelkezésére, akik a felvevő helyeket is – főleg Délnyugat-Németországban – számon tartják. Ide érkeznek a fiatalok pályázatai és a kulturális intézmények igényei is. Utóbbiaknak részletesen nyilatkozniuk kell arról, hogy milyen képzési programot ajánlanak az önkénteseknek. (Úrlapok az interneten találhatóak: www.fsjkultur.de) Ezután következik – figyelemmel minden körülményre, kíváncságra és érdeklődési területre – az elosztás, összekapcsolása annak ami többekévvé összeilleszthető. Az aspiránsoknak általában több helyet, az intézményeknek több jelentkezőt is felajánlanak, hogy azok egymással kapcsolatba lépve, elképzeléseiket személyes megbeszélések során egyeztetve dönthessenek.

Kerstin Hübner, az iroda vezetője és csapata köztudottan sok tapasztalatot gyűjtött már össze. Jelenleg Németország-szerte 450 kulturális önkéntessel foglalkoznak. Jól ismerik ügyfeleiket, mivel őket az „üzemükben” is felkeresik, beszélgetéseket folytatnak külön-külön mindkét féllel és együtt. Természetesen előfordulnak néha problémák, amik eltérő elvárásokból, vagy akut konfliktusokból keletkeznek, vagy a késztetés hiányából, hogy az FSJ évet az adok-kapok viszonyban a legoptimálisabban használják ki. Ilyen problémák kianalizálására, megoldására, az iroda szemináriumokat szervez. A törvény az önkéntesek számára az év folyamán 4 szeminárium-hétre osztott 25 továbbképzési napot ír elő, amiket regionálisan, nem a befogadó intézmények szakterülete szerint szerveznek. Az ötnapos szemináriumok, rendszerint 50 résztvevővel, a kommunikáció, retorika, projekt-szervezés stb. témában folynak. Estétként kiscsoportos foglalkozás keretében feladatokat kapnak az önkéntesek, pl.: írjanak egy rövid hangjátékot.

A kulturális FSJ iránt érdeklődők általában érettségizettek, akiknek még nincs pontos elképzelésük továbbtanulásukról, életpályájukról. Amennyiben affinitásuk van a művészethez, kultúrához, mély és átfogó bepillantást nyerhetnek egy kulturális intézmény tevékenységébe, anélkül, hogy speciális művészi előképzettséggel rendelkezzenek. A kulturális önkéntesek a választott intézmény által nyújtott területen, művészi, szociális, pedagógiai, technikai és szervezési képességeiket gyakorolhatják egy egész éven keresztül, közben kipróbálhatják magukat a kitartásban, megbízhatóságban, felelősség-vállalásban, hogy majd a jövőben egy lényegesen magasabb elvárásnak is eleget tudjanak tenni. Az év leteltével minden önkéntes elvégzett tevékenységének, saját projektjének részletes leírásával és értékelésével, bizonyítványt kap.

Példaképpen:

Tapasztalatok hat zenekarban

Mivel foglalkoznak a 19 éves fiatalok, akik a kulturális FSJ mellett döntöttek és tizenkét hónapra valamelyik zenekarnál kötöttek ki? Alig volt egynek is elképzelése arról, hogy mi történik a koncertpódium mögött, minek kell történnie ahhoz, hogy egy hangverseny egyáltalán létrejöjjön. Nem mind egyiket érdekelté eddig, hogy valójában kik is tartoznak a zenekarhoz és azok mit játszanak. Megkérdeztünk néhány önkéntest és néhány illetékest a zenekari irodáiban.

Ingrid Schrader, a Hofer Symphoniker igazgatónője, már másodízben fogad önkéntest. Marie Stutzer, aki 2004 augusztusában fejezte be egy éves munkáját „jól illeszkedett be az intendatúrába, és olyan feladatokat vett át, amik teljesítése messze túlmutat az eddigi gyakorlat másolásán. Érdeklődést és képességeket mutatott fel a marketing területén, és részt vett a hirdetési szövegek megfogalmazásában és a jegyirodán az ügyfelek tájékoztatásában.” Mivel a Hofer Symphoniker (egyetlen németországi



Lukas Paul Macher (balra) a Berliini Filharmonikusokhoz ment, itt egy általános iskola tanulóival látható. Sabine Hübner a Drezdai Filharmonikusok önkénteseként általános iskolai gyerekeket egy zenekari próbára készít elő.

zenekarként) a zenekari és operaprogramokon túl saját 1000 növendékkel rendelkező zeneiskolát és egy „Suzuki Akadémiát” is működtet, ezzel egy tágabb tevékenységi területet is fel tud ajánlani. Marie Stutzer, a minden önkéntesek által vágyott „saját program”-ként, a növendékek és felnőttek részére rendezett nagy Suzuki-továbbképző konferenciát részben egyedül készítette elő.

A konferencia kivitelezése aztán utódja, Annika Hillers FSJ évébe esett, aki funkcióját szerényen kiegészítő munkatársként írja le, de utána és mellette az irodai munkában egy teljesen más projekt részvételében jeleskedett. Illusztrációkat festett egy gyerekdarab számára, egy modern meséhez, ami első pillantásra három boszorkányról szól, de valójában arról ad tájékoztatást, hogy milyen tényezők tartoznak a zene létrehozásához egy zenekarban. A Hoffer Symphoniker Karl Heinz Möller szövegével és Gisbert Näther zenéjével Boszorkányok, boszorkányok – az elvarázsolt zene címmel írt darabját 2005 februárjában Annika Hillers vetített képeivel mutatta be.

A francia Julia Berindei 2003-ban, énekéből szerzett zenei érettségije után, feltette magának a kérdést: „Most mi legyen?” Jelentkezett az FSJ irodán és felvették önkéntesnek a konstanzi Súdwestdeutsche Philharmonie-hez. Néhány hónappal az év lezárása után visszatekintve felemás élményekről számol be. Egyrésztől betekintést nyert a zenekar sokoldalú tevékenységébe – mindenekelőtt a dramaturgiába és koncertmenedzsmentbe. Feladata volt a programfüzetek megtervezése és szerkesztése, de részt vett a hírverésben, a koncertek körüli szolgálatban is, a közönség beengedésétől a virágok átnyújtásáig. Másrészt, belépésekor a 2003-/04-es évadra „a kocka már rég el volt vetve”, így kiegészítő személynét szere-

pében kihasználatlannak érezte képességeit, egyszer saját ötletével „fálnak ütközött.” Időközben megkezdte sinológia, történelem és germanisztika tanulmányait az egyetemen. Semmiképpen sem szeretne a zenéről lemondani, de nem szeretne azzal pénzt keresni.

Julia utódja Konstanzban 2004 szeptemberében óta Renate Bräuchle, a sváb Sachsenheim zenére szakosodott egyházi internátusának érettségizett tanulója. Önkéntes évének harmadik hónapjában korlátozatlanul jól érzi magát a munkakörében, pl. hirdetés-szerzés a programfüzetbe, kiegészítés a jegyirodában. A szezon három gálakonzertjének – Advent, Újév, Operaest – előkészítésében felelősségteljes önálló feladatokat kapott. „Ez élvezetes volt”.

Az Aachenből származó Jan Stutzkinak tulajdonképpen semmi affinitása nem volt a kultúrához, nem is jutott volna eszébe, hogy a kulturális FSJ-nél egy zenekarban végzendő munkára jelentkezzen, egyszer mégiscsak a Müncheneri Szimfonikusoknál találta magát. Az volt a terve, hogy informatikát tanul, és a program amivel itt foglalkozott nem műismertetés, tétel-magyarzat vagy művészek életrajza, hanem adatfeldolgozás volt. Természetesen a színpad fel- és leépítésénél, a kottarendezésnél és minden lehetséges szervezési kiegészítő munkában is kapott feladatokat, de mindenekelőtt az archívum számítógépre-vitelét bízták rá. Ebben a munkában ő volt a programozó is.

Susanne Bürsch érettségi után a berlini irodán keresztül a Staatsphilharmonie Rheinland-Pfalz-hoz került. Az iskola elvégzése után szakmai törekvéseihez – event-management – először a kultúra területén kívánt praktikus tapasztalatokat szerezni. Korábban már 6-6 év fuvola és ütőstanulmányokat végzett, utóbbi révén

ifjúsági zenekarban is gyakorlatot szerzett. Ludwigshafenben az „egész ház”-ra kiterjedő organizációs, irodai- és gyerekkoncert-szervezési feladatokat kapott. Saját projektként valószínűleg lehetősége lesz a legközelebbi „Múzeumok hosszú éjszakája” alkalmával a Staatsfilharmonie részvételének menedzselésére.

Köztudott, hogy a Berliini Filharmonikusokhoz a bejutáshoz gyakorlás, gyakorlás és gyakorlás szükséges. Lukas Paul Macher azonban angliai iskolai tanulmányainak befejezése után – ahol jó zeneoktatásban is részesült – tudomást szerezve a Zukunft@BPhil oktatás programról, közvetlenül a Berliini Filharmonikusok alapítványánál jelentkezett, hogy így két legyet üssön egy csapásra: részt vegyen az edukációs programban, és itt töltsze civil szolgálatként a kulturális önkéntes évét. Így történt ez 2003 szeptember 1-jétől 2004 augusztus 31-ig, sőt személyes elkötelezettsége miatt projekt-feladatok elvégzésére még azon túl is. A projekt-vezetőknél és az 2003/04 edukációs program koordinátorai mellett Andreas Knapp, Sir Simon Rattle vezető karmester referense lett a mentora.

„Testközelben” jelen lehetett aztán a második Daphnis és Chloé táncprojektnél. A különböző iskolák különböző évfolyamaiból 200 iskolai tanulót – gimnazisták nélkül! – mozgató programban a koreográfust segítette a szervezésben, a gyerekekkel egyeztetett. Nemcsak a Filharmonikusokkal a treptowi „Arená”-ban szervezett előadásnál asszisztált, hanem a még egy fél évvel később rendezett utólagos találkozásnál is segédkezett, amikor a résztvevő tanulók családtagjaikkal együtt a zenekar főpróbáját hallgathatták meg és megnézhatték még egyszer videóra felvett saját szereplésüket. Erről a szokatlan rendezvényről

Lukas Macher tollából a Berliini Filharmonikusok „Magazin”-jában (2004 november/december) olvasható beszámoló. Egy interjú során így nyilatkozik: „Nagyon hálás vagyok azért, hogy én ott olyan gyorsan talajt fogtam és komolyan vettem.” Egyébként bevallotta, hogy ezt az időszakot megelőzően, mint iskolai tanuló, soha nem ment el a Filharmonikusok hangversenyére.

Nagyon aktív és amellet sikeres volt Sabine Hübner is a Drezdai Filharmonikusoknál. Mint drezdai lakos, egy ifjúsági zenekarban szerzett tapasztalattal és a 9. osztály folyamán kéthetes filharmoniai üze-mi gyakorlattal a háta mögött, a kulturális FSJ során főleg az ifjúsági munkában vett részt. Nemcsak a zenekar egyes muzsikusait vagy csoportjait kísérte el iskolalátogatásuk során, hanem önállóan is elment az osztályokba egy koncert- vagy egy próbálátogatás előkészítésére. A Filharmonikusokkal még ma is kapcsolatot tart, holott már az egyetemen biológia tanulmányokat folytat. („Nem vagyok muzsikus alkat, már csupán a stressz faktort tekintve sem”) Sabine Hübner önálló körkérdést fogalmazott meg a fiatalok kulturális érdeklődésére vonatkozólag, amit 8 iskolába juttatott el. A válaszokat gondosan kiértékelte. Az eredmények értékes útbaigazítást jelenthetnek a fiataloknak szóló programok megtervezésénél, nemcsak a zenekaroknál. Egy FSJ kollegával közösen megtervezett és létrehozott egy filmet iskolásoknak a Drezdai Filharmonikusok

próbáin tett látogatásáról, ahol a gyerekek bent ülhetnek a zenekarban, és a próba előtt és után a muzsikussal, a karmesterrel beszélgethettek, kérdéseket tehetek fel nekik. Ez a dokumentáció a zenekari irodán DVD formájában diákok és tanárok számára információként, hasonló események előkészítésére rendelkezésre áll. Aki ma az interneten a www.dresdnerphilharmonie.de honlapot megkeresi, az ifjúsági eseményeket a jogilag védett „frequency” link alatt találja; szerzője: Sabine Hübner.

Első mérleg: minőségi pecsét esedékes

Mindezek a nyilatkozatok és beszámolók arra utalnak, hogy a kulturális FSJ minden résztvevő számára hasznos intézmény, és az eddig csatlakozott zenekarok szempontjából nézve kielégítően vagy kiválóan működik. Emellett nem meglepő, hogy mind a fiataloknál, mind a zenekaroknál annál nagyobb a megelégedettség és a siker, minél több támogatást élveznek a fiatalok, önállóságuk és a feladatok iránti felelősségérzetük mellett, a zenekari üzemben. Fontosnak tűnik, hogy az „egyévesek” átfogó képet nyernek a zenekari élet struktúrájáról, és saját tevékenységüket a művészek és egyéb munkatársak feladataival összefüggően fejthetik ki. Nyilvánvalóan nem véletlen, hogy a zenekaroknál kikötött önkéntesek elsősorban gyerek- vagy ifjúsági programokkal foglalkoznak. Ennek oka, hogy ők maguk is alig nőttek ki a célcso-

portból, és a zenekar kínálatát is ebből a perspektívából nézik. Másrészt a gyerek-ifjúsági- és családi koncertek a legtöbb zenekarnál még fiatal és felfedezetlen területnek számítanak, ahol ifjú kreativitásra éppen olyan szükség van, mint az olyan innováció iránti érzékre, amit közvetlenül a célcsoport érdeklődése és igénye, és nem egy már előre megtervezett trend irányít.

Mind a nagy, mind a kis zenekarok intenzitásainak, igazgatóinak és gazdasági vezetőinek felhívják a figyelmét, hogy csatlakozzanak a programhoz, és jelentkezzenek önkénteseket befogadó intézménynek. Bizonyára vannak problematikus esetek, amik különböző okokra és előidézőkre vezethetők vissza. A zenekarban a konfliktus-szint ezáltal csak jelentéktelenül emelkedik, hiszen csupán egy „próbaévről” van szó, egy fiatal ember önkéntes próbaévről, aki a zenekari összhangzást nem csökkenti, de akinek a nyitottságára és erő kifejtésére számítani lehet. Apropó erő kifejtés: a befogadó intézmények hozzájárulása a költségekhez havonta 300–430 euróig terjed (egy-egy szövetségi államokban eltérő összeg), a fiatalok 280 eurót kapnak szociális és betegségbiztosítással kiegészítve.

A kulturális önkéntes munkánál is egyszerűen az adok-kapok kiegyensúlyozottságáról van szó.

(*Das Orchester* 2005/2 – Köszönjük a közlés jogát)

Egy világjáró magyar fuvolista a császárvárosból

Varga Fruzsina rendszeresen játszik a Bécsi Filharmonikusokkal

„Nálunk nem hivatás, hanem életforma a zenélés, s ennek a zenekarnak olyan különleges a milliója, amely egyetlen más együtteséhez sem hasonlítható” – így összegzi tapasztalatait a Bécsi Filharmonikusokról a fiatal magyar fuvolaművész, aki gyakori résztvevője operaelőadásainak, hangversenyeknek. Varga Fruzsina elég nagy összehasonlítási alappal rendelkezik, hiszen az utóbbi években – szabadúszó muzsikusként – a világ számos zenekarával koncertezhetett már. Az évvégét például Indiában töltötte, a Bayerische Staatsorchester turnéján, amelynek Zubin Mehta volt a vezetődirigense, de január 12-én a budapesti közönség is találkozhat vele, hiszen a Magyar Rádió Márványtermében Gulyás Mártával ad hangversenyt. A fuvolaművésznő egyébként szívesen játszana többet itthon, mert néha már kissé megviseli ez a folytonos bőrröndlakó élet.

– Mikor játszott először együtt a Bécsi Filharmonikusokkal, s hogyan sikerült be-kerülnie az együttesbe?

– Két esztendővel ezelőtt, s rögtön két vendégszereplésre utaztam az együttesrel, a turnék során többek között Londonban, Párizsban, Amszterdamban, Koppenhágában

és Hamburgban adtunk koncertet. A Bécsi Filharmonikusokhoz valóban még kiegészítőként is szinte lehetetlen bejutni, elég zárt közösséget alkotnak, s először mindig a zenekar tagjainak növendékei közül válogatnak. Rám is így esett a választás, hiszen a grazi főiskolára jártam, mert felvételt nyer-

tem az együttes szólófuvolásának, Prof. Dieter Flurnak az osztályába. Ő roppant intelligens, elképesztő zenei képzettséggel rendelkező művész, nagyon sokat tanultam tőle. Egyébként már ez a vendégszereplés is hihetetlen élményt jelentett számomra, ez az együttes ugyanis valóban egy teljesen